

frihet och ansvar

Ett moderat idéprogram för 2020-talet

INNEHÅLL

06 Liberalkonservatismen

09 Sverige på 2020-talet – det brutna löftet

15 Frihet och jämlikhet

18 Jämställdhet

20 Tolerans

23 Realistisk optimism

26 Allsidighetens samhälle

28 Statens roll i ett starkt samhälle

31 En demokratisk rättsstat

35 Ansvar för framtiden – miljö, natur och klimat

39 Ett samhälle öppet mot omvärlden

42 En fri ekonomi – en stark äganderätt

46 Arbetet är välfärdens kärna

48 Utbildning för kunskap och självbestämmande

52 Ett ansvar för alla

56 Sverige i världen

60 Det lärande samhället

63 Det hållbara löftet

illustrationer: Mostphotos

Liberalkonservatismen

Moderata Samlingspartiet verkar i en liberalkonservativ tradition som utgår från individens okränkbara värde och frihet, men också från de gemenskaper som ger våra liv innehåll och som utgör grunden för samhällets pluralism och stabilitet. Vår idétradition rymmer en sammanhållen syn på människan och samhället, men också en föreställning om hur samhället bör utvecklas och förändras. Det är en idé om det goda samhället, men även en idé om samhällsförändring och politikens roll.

Moderaternas tradition är den västerländska civilisationens, med förankring i de judisk-kristna och humanistiska värden som format vår kulturs föreställningar om varje människa som en unik varelse med ett okränkbart värde. Människan har både rätt att söka sin egen lycka och ett ansvar för sig själv, sina medmänniskor, samhället och framtiden.

Det är också upplysningens och förnuftets tradition, med tron på människans förmåga att ständigt vidga och fördjupa sin förståelse av världen och skilja det som är sant från det som är falskt.

Värnandet om vår civilisations institutioner är kärnan i liberalkonservatismens syn på politik och samhällsförändring. Det fria samhället. Människors trygghet. Den demokratiska rättsstaten. Den fria åsiktsbildningen. Allas rätt att söka sanningen. Det enskilda ägandet och marknadsekonomin. Respekten och toleransen för individens livsval. Ansvaret för våra medmänniskor. Medborgarskapets rättigheter och skyldigheter.

Moderaterna vill utveckla samhället så att det värnar den enskildes frihet, medborgarnas trygghet och vårt gemensamma intellektuella och materiella framåtskridande. Vi bär alla ett ansvar för miljö, biologisk mångfald och goda livsbetingelser för kommande generationer.

Det finns inget ödesbestämt i den mänskliga utvecklingen. Framsteget är resultat av hårt arbete, mänsklig fantasi och vetenskapliga landvinningar. Därför är framsteget också en konsekvens av en politik som upprätthåller och utvecklar ett fritt samhälles institutioner. Den insikten vägleder oss. Den formar våra idéer. Den är grunden för vår politik.

Moderaterna tror på en stegvis samhällsutveckling – där nya framsteg läggs till gamla och där den politiska metoden är reformens. Reformtakten kan och ska ibland vara hög, men den ska bygga på beprövad erfarenhet och inte äventyra tidigare framsteg. På samma sätt vilar detta idéprogram på sina föregångare. Det är en fortsättning, ett nytt kapitel.

I ett fritt samhälle sker samhällsutvecklingen bara delvis genom politiken och inom den offentliga makten. Samhället utvecklas i människors relationer, i det fria näringslivet, i akademin, i samfunden, i det civila samhällets små

gemenskaper och i kulturen. Starka självständiga samhällsinstitutioner bidrar till att balansera makten i samhället.

Moderaterna vet att politiken har stora begränsningar och vill därför också att politiken ska begränsas. Samhället är större än staten.

Människan har både rätt att söka sin egen lycka och ett ansvar för sig själv, sina medmänniskor, samhället och framtiden.

Sverige på 2020-talet – det brutna löftet

På en generation har Sverige genomgått en enorm förändring. Den som firar sin åttioårsdag under 2020-talet har varit del av ett samhälle som omvandlats på ett genomgripande sätt, men som också bär med sig unika svenska historiska erfarenheter som sträcker sig långt tillbaka i tiden.

Den moderna svenska historien är färgad av många politiska rörelser. Utvecklingen har inte varit rak och den har heller inte burits av en enskild politisk idé eller tradition. Det moderata inslaget är tydligt och har spelat stor roll för att Sverige har blivit det samhälle vi är i dag.

Det liberalkonservativa idéarvet har varit med och format Sverige. Utan det hade försvaret av rättsstaten, värnandet av marknadsekonomin och Sveriges engagemang i Europa varit svagare. Friheten hade varit mindre. Sverige hade varit fattigare. Moderaterna har under hela sin historia varit en samhällsbärande kraft, inte minst för att stärka den enskildes ställning mot de stora systemen.

Efter att ha undgått andra världskrigets förödande katastrof upplevde Sverige ett kvartssekel av kraftigt växande välstånd. Reallönerna steg, bostäderna blev bättre, välfärdsstaten byggdes stegvis ut. Sverige valde att formellt ställa sig utanför de centrala transatlantiska och europeiska institutioner som byggdes upp, men hade under hela kalla kriget ett omfattande informellt samarbete med västmakterna.

I slutet av 1960-talet stannade tillväxten av och den svenska ekonomin genomlevde ett kvartssekels ekonomisk stagnation som fick sin kulmen i 90-talskrisen. Den genomreglerade svenska ekonomin var oförmögen att skapa det välstånd som människor efterfrågade, samtidigt som en allt mer monolitisk välfärdsstat likriktade vård, skola och omsorg. Utvecklingen skapade en känsla av maktlöshet hos medborgarna.

När Berlinmuren föll var det inte bara slutet för realsocialismen och kommandoekonomierna i Öst- och Centraleuropa, det var också början på en politisk och ekonomisk omvälvning i vårt land. Med 1990- och 2000-talets ekonomiska liberaliseringar stärktes svensk konkurrenskraft och ett kvartssekel av ekonomisk stagnation följdes av två decennier av innovation, entreprenörskap och växande välstånd. Den maktlöshet medborgarna kände inför 1980-talets välfärdsstat började ersättas med valfrihet och mångfald. Svenskarna myndigförklarades.

Med medlemskapet i Europeiska Unionen, EU, bröts slutligen också Sveriges formella isolering från Västeuropas centrala politiska och ekonomiska institutioner. Europakonventionens skydd för individuella fri- och rättigheter blev svensk lag,

och Sverige blev del av världens största gemensamma marknad.

Under Alliansåren återupprättades arbetslinjen, den ekonomiska friheten och självbestämmandet ökade kraftigt för miljontals familjer. Principen att det alltid ska löna sig att arbeta och att den som kan försörja sig själv också ska göra det inskärptes, samtidigt som företagens möjligheter att anställa stärktes. Utanförskapet började brytas och fler bereddes en väg in i samhället.

2010-talet har kommit att bli ett avstannandets decennium. Samhällsproblemen har vuxit, men åtgärderna har varit otillräckliga. Staten har kommit att svikta i sitt grunduppdrag. Detta har skett samtidigt som vår omvärld blivit allt mer orolig och inte minst klimatfrågan allt mer brännande. Världen och Sverige måste stå bättre rustad inför framtidens pandemier. De internationella institutioner som är grunden för säkerhet, ekonomiskt samarbete och handel har satts under ökad press, samtidigt som auktoritära regimer flyttar fram sina internationella positioner.

Ett nedrustat försvar har blivit otillräckligt i en allt mer orolig omvärld. Våra rätts- och polisväsenden har inte rått på en allt aggressivare brottslighet. Det finns en växande otrygghet som undergräver tilliten mellan människor och mellan medborgarna och staten. Gäng- och klanstrukturer har under 2010-talet tillåtits etablera sig i utanförskapsområden som blivit allt fler. Vi ser en utveckling där människor är rädda och där alternativ rättsskipning växer fram. Katastrofer som omfattande skogsbränder och Corona-pandemin har blottat brister i vår beredskap och statsmaktens oförmåga att agera

i en kris. Pandemin har visat att det finns en grundläggande motståndskraft i det svenska samhället, men också att vi varit sämre förberedda än vad vi borde vara.

Skolan rustar inte våra barn tillräckligt för framtiden. Den sociala rörligheten – möjligheten att av egen kraft och med andras stöd göra en klassresa till något bättre – som definierat den svenska efterkrigshistorien är hotad av ett allt mer etnifierat utanförskap. Svensk konkurrenskraft har försvagats när reformtakten avstannat. Sverige är inte det land för företagande och entreprenörskap som vi skulle kunna vara.

De senaste decenniernas stora invandring har förändrat och fortsätter att förändra Sverige. Många invandrare har varit med och byggt Sverige. Samtidigt beror många av det svenska samhällets stora sociala och ekonomiska problem på en ogenomtänkt politik för invandring, kombinerad med en bristande förmåga att integrera nyanlända.

Politikens löfte till medborgarna riskerar att brytas. Höga skatter – i synnerhet på arbetsinkomster – blir allt svårare att motivera i relation till en stat som inte klarar sina grundläggande uppgifter. Det är en kris för samhället, men också för politiken. Om medborgarna upplever att detta grundläggande politiska löfte bryts riskerar också mycket annat att gå sönder.

Vi lever i en tid där politikens förutsättningar och former håller på att förändras. När förtroendet för politiken sviktar skapas grogrund för populistiska rörelser. Utvecklingen är internationell, men den finns även i Sverige. De enkla och populistiska svaren på vår tids svåra frågor utövar en naturlig lockelse, men undergräver långsiktigt hållbara lösningar.

Nya former av kollektivism får samtidigt allt större utrymme i en samhällsdebatt där individen inte längre alltid först och främst bedöms efter sina handlingar, utan där etnisk bakgrund, sexuell läggning och kön anses förklara individens position och möjligheter i samhället. Människors bakgrund anses binda dem vid vissa värderingar, åsikter och politiska rörelser. Denna identitetspolitikens kollektivism strider mot grundläggande värden i vårt samhälle och fråntar människor deras individualitet och i slutändan deras frihet och ansvar. Kollektiviseringen av politik och debattklimat är ett hot mot ett fritt, öppet och framåtsträvande samhälle. Moderaterna kommer alltid hävda individen mot kollektivismen, också när kollektivismen antar nya skepnader. Samhällsproblemen, det sviktande förtroendet för politiken, den tilltagande populismen och den nya kollektivismen hotar det fria samhället. Det ställer nya krav på våra idéer och vår politik.

Där står vi i dag. Med uppdraget att utveckla de moderata idéerna för de decennier som ligger framför oss. Värnet av människors frihet och oberoende, en trygg och stabil samhällsutveckling och samhällets välståndsskapande krafter är ett evigt uppdrag. Men uppgiften måste också präglas av vår tids utmaningar och politiska tillkortakommanden. Långsiktigt handlar detta om legitimiteten och förtroendet för staten och politiken. När grundläggande samhällsfunktioner – som bara kan bäras av staten – inte fungerar, riskerar medborgarna att förlora tilliten till samhällets institutioner och till varandra.

Uppgiften är att formulera ett politiskt löfte som bottnar i medborgarnas förväntningar på ett tryggt, fritt och växande samhälle. Ett löfte som är hållbart – inte för att det är oambitiöst, utan för att det utgår från vad som faktiskt är politikens uppgift i ett fritt samhälle. Ett löfte som kan lova mycket, genom att inte lova för mycket.

Frihet och jämlikhet

Varje människa – oavsett kön, ålder, bakgrund, social status, till och med oavsett handlingar – är unik och äger ett eget värde som inte får förtrampas eller kan förverkas. Det är det okränkbara människovärdet som gör oss jämlika som människor.

Utifrån denna syn på människan formas Moderaternas världsbild och politiska idéer. Varje människa förtjänar grundläggande respekt. Var och en har rätt till integritet och till sina livsmål, sina strävanden och sina val i livet, så länge det inte inkräktar på andras fri- och rättigheter.

Det jämlika människovärdet är grunden för likheten inför lagen, men också för allas rätt att bli bedömda utifrån sin person och sina handlingar – inte utifrån bakgrund, ålder, kön eller sexuell läggning. Jämlikheten är grunden för vår syn på medborgarskapets rättigheter och skyldigheter, men också för respekten och toleransen i samhället. I ett jämlikt samhälle är det viktiga inte vad du heter eller varifrån du kommer, utan vad du gör och vart du är på väg.

Att varje människa är unik innebär också att människor är olika. Rätten att välja väg tillhör alla. Livet innehåller inga garantier, men det är politikens uppgift att sörja för att frihetens möjligheter inte förvägras någon. Ett samhälle som inte ger barn och ungdomar friheten och verktygen att utforska framtiden blir orättfärdigt.

Friheten att välja – i det stora och i det lilla – är en viktig del av det som gör oss till människor. Vi formas av vår bakgrund och vårt arv, av vårt lands historia och den kultur vi är del av, men det är friheten som ger oss möjligheten att staka ut riktningen för vårt eget livs resa.

Friheten är därför både politikens mål och medel. Ett civiliserat samhälle och en framsynt politik strävar efter att ge människor livschanser och möjligheter att utvecklas. Det är en utgångspunkt för vad den politiska uppgiften är, men också för vad den inte är.

Frihet har ett avgörande existentiellt värde för oss som människor. Samtidigt har det fria samhället visat sig överlägset att hitta nya vägar och lösningar på mänsklighetens problem. Frihet är den mänskliga värdighetens förutsättning, men också grunden för samhällets framsteg.

Ur friheten växer möjligheten att pröva nytt och välja annorlunda. Så har människan alltid tagit nya steg framåt. Aldrig spikrakt, aldrig utan motstånd, aldrig utan historiens erfarenheter i bagaget. Men friheten har tagit oss till nya vetenskapliga insikter, till ett växande välstånd och till kulturella landvinningar. Friheten kommer fortsätta att ta oss framåt.

Moderaterna är individualismens parti, men vi har alltid varit det i insikten om att människan behöver gemenskaper och sammanhang. Att familjen – i de olika former den kan ha i vårt samhälle i dag – är viktig för nästan alla människor är en utgångspunkt i förståelsen av samhället, men också i utformningen av politiken. Det är först och främst i familjen som vi tar ansvar för andra och det är i fungerande familjer som mycket av den trygghet som gör barn till starka vuxna finns. God politik handlar därför om att stärka den enskildes frihet och möjligheter. Men det handlar också om att främja de små mänskliga gemenskaper för trygghet och samhörighet som i hög grad håller vårt samhälle samman. Familjen har här en särställning.

Friheten kommer fortsätta att ta oss framåt.

Jämställdhet

Ett fritt och jämlikt samhälle är också ett jämställt samhälle. Fri- och rättigheter tillhör individer och aldrig kollektiv, men i ett rättfärdigt samhälle behandlas kvinnor och män som individer och på ett jämställt sätt.

Livet ska inte bestämmas av om man föds som flicka eller pojke, utan av de val man gör som individ. Det är en politisk uppgift att bekämpa de krafter som söker begränsa flickors och kvinnors självbestämmande. Vi vill ha ett samhälle som söker vidga människors livschanser och står upp för deras rätt. Skolan, fritids- och kulturverksamhet ska ta sin utgångspunkt i individens förutsättningar och möjligheter. Varje barn bör i skolan behandlas med respekt och tolerans för att främja individens utveckling.

Självbestämmande förutsätter frihet, men också egenmakt och oberoende. Kvinnor tjänar fortfarande mindre, har lägre pensioner och startar företag i mindre utsträckning än män. Vägen till ökad jämställdhet handlar om att stärka självbestämmandet och möjligheterna till egenmakt. Både målet och medlet är större livschanser, inte krav på exakta eller statiska utfall.

För Moderaterna är familj, släkt och andra nära gemenskaper viktiga för hur vi formas som individer, för samhällets fortlevnad och för mångas trygghet. Men vi kommer aldrig att acceptera att familj, släkt eller klan fattar de beslut som varje ung flicka eller pojke, kvinna eller man har rätt att fatta själv i vårt land. Jämställdheten hotas av hedersförtrycket. Det hör inte hemma i någon kultur eller i något land, och det får aldrig accepteras i Sverige.

Våld har ingen plats i vårt samhälle. Det berövar människor frihet och trygghet, är ett hinder för jämställdhet och sker ofta i nära relationer. Det våld som inte minst riktas mot kvinnor och barn ska bekämpas med stor bestämdhet och tydliga konsekvenser.

Tolerans

Frihet är intimt kopplat till tolerans. Men de är inte samma sak. Att vara fri innebär inte att man i alla sammanhang kan räkna med att mötas av andras respekt och tolerans. Samtidigt har tolerans ett stort värde i samhället. Den hör samman med medborgerliga fri- och rättigheter som yttrandefrihet och religionsfrihet, men också med forskningens och samhällsdebattens sanningssökande.

Toleransen handlar om öppenhet för människors olika vägar i livet. Att kunna älska vem man vill, att få leva sitt liv på ett sätt som skiljer ut sig eller att tycka och tänka saker som kanske inte alla gillar.

Yttrandefriheten gäller även för åsikter som provocerar och stör. Alternativet är censur, diskriminering och åsiktskorridorer. Det kväver både människor och samhällen. Toleransen har dock gränser. Den kan inte utsträckas till det öppna samhällets fiender. Den ursäktar inte homofobiskt eller rasistiskt beteende. Den tolererar inte uppmaningar till hat- eller våldsbrott.

Den som vill omstöpa samhället med våld eller hot om våld kommer möta det fria samhällets motstånd, men också

statens rätt att försvara vårt samhällsskick. Ett fritt samhälle får heller aldrig acceptera förtryck på grund av kön, klass eller klan.

I Sverige är friheten stor och ska så förbli. Mycket som många uppfattar som olämpligt eller till och med oanständigt är tillåtet och så ska det fortsätta att vara. Men det är samtidigt vårt ansvar som individer och medborgare att tillsammans försöka bära upp det anständiga, ansvarsfulla och önskvärda. Det ansvaret kan aldrig överlåtas på staten.

Ett fritt samhälle får heller aldrig acceptera förtryck på grund av kön, klass eller klan.

Do!

Realistisk optimism

Moderaterna tror på framsteget och mänskligt framåtskridande. Det är en optimism förankrad i tron på människan och människans förmågor. Den är inte blind inför hennes tillkortakommanden, ibland dåliga sidor eller till och med onda handlingar. Den är inte naiv inför att samhällen kan falla ner i regression eller till och med barbari. Istället bottnar denna optimism i övertygelsen att fria människor alltid kan hitta lösningar på stora och små frågor, och i erfarenheten av att vårt samhälle löst många svåra problem förut.

Vår optimism finner sin näring i att människan är en lärande varelse och att vi kan utveckla samhällsinstitutioner som främjar kunskap, kreativitet och ansvar. Men också i de framsteg som tagit oss ur fattigdom, förlängt medellivslängden, sänkt barnadödligheten och funnit bot för sjukdomar och farsoter som tidigare plågat mänskligheten. Mänsklig uppfinningsrikedom och tekniska landvinningar har tagit oss till platser och insikter som tidigare var otänkbara. Vi är övertygade om att mänsklighetens resa bara har börjat och att en bättre framtid alltid är möjlig.

Vår optimism är också grundad i vår tro på människans förmåga till ansvar. För sig själv, för sina närmaste, för släkt och vänner och för det samhälle vi lever i. I ett fritt samhälle tar människor ansvar. Inte för att politiken inte har ett ansvar, exempelvis för den som under delar eller hela livet saknar förmåga, utan för att politiken just ska kunna ta det ansvar bara politiken kan ta.

Med optimismen följer också en realism grundad i erfarenheten av 1900-talets stora politiska katastrofer. Var och en med grund i himlastormande idéer som attackerat vår civilisation och som alltid slutat i skyttegravar och koncentrationsläger. Vår mörka samtidshistoria bär vittnesbörd om vad som händer när radikala politiska idéer med våld och tvång söker omstöpa våra samhällen eller till och med människan själv. Kampen för det fria samhället är också kampen mot fascismen, kommunismen, nazismen, andra våldsbejakande ideologier och den politisk-religiösa extremismen.

Det moderna samhällets komplexitet är oöverblickbar. I ett fritt samhälle fattas dagligen oändligt många beslut av miljoner människor. Det är så samhället utvecklas, från en dag till en annan och över tid. Ekonomi, mänskliga relationer, vetenskapens sökande efter sanning och kunskap, kulturens förmåga att ge mening och underhållning är delar av en mångfacetterad och alltid skiftande väv. Politiken saknar förmåga att detaljstyra och överpröva en så komplicerad process.

Politiken har en central roll i samhället och i nästan varje samhällssfär. Men den kommer aldrig kunna göra anspråk på att fullt ut styra eller ens förstå vårt samhälle. Den politiska viljan måste alltid mätas mot dess förmåga. Och den förmågan kommer alltid att vara begränsad.

Vi är övertygade om att klok politik kan bidra till att lösa samhällsproblem och göra tillvaron friare, tryggare och rikare för allt fler. Men vi känner också politikens begränsningar och förstår riskerna med en politik med allomfattande anspråk. Staten kan aldrig ensam garantera den mångfald och valfrihet som är en förutsättning för individens och samhällets fortsatta utveckling. Statliga ingripanden är långt ifrån alltid lösningen på samhällets problem, i synnerhet inte när de är dess orsak. Lärdomen från vår historia och samtid är tydlig: politisk oförmåga kan inte ersättas av politisk vilja.

Moderaternas syn på politiskt arbete är därför anti-radikal och reformistisk. Politikens uppgift är att reformera samhället och göra det bättre. Det arbetet vårdar och utvecklar de institutioner som främjar människans och mänsklighetens framåtskridande: lärandet, kreativiteten och ansvaret. Kloka politiska reformer lutar sig mot forskning och beprövad erfarenhet. Ett reforminriktat liberalkonservativt parti har ständig beredskap för att utvärdera, ompröva, förändra och förbättra det som genomförts.

Löftet till medborgarna får aldrig vara så utsträckt att det undergräver politikens förmåga att leverera sitt grundläggande uppdrag. Vår syn på politiken börjar i statens kärna, men den lägger också ett ansvar på medborgarna att själva och tillsammans söka lösningar och vägar framåt. Samhället är större än staten.

Allsidighetens samhälle

Moderaterna tror på ett samhälle vars olika delar utvecklas i samklang, men också på sina egna villkor. Politiken har inte svaret på livets gåtor, på hur framtidens nya varor och tjänster ska utvecklas, på vetenskapens stora frågor eller på hur enskilda människor ska välja att leva sina liv. Människan kan inte vara fri eller förverkliga sin potential i ett samhälle där politiken är allomfattande.

Det fria samhället drar nytta av den kunskap och de drivkrafter som finns i det fria näringslivet, bland forskarna, hos kulturutövarna och hos fria människor som har möjlighet att ta ansvar över sina egna liv. Friheten är samhällets sätt att hitta nya vägar och nya lösningar. Så har det alltid varit och det kommer än mer att vara så i ett samhälle där kunskap, information och kommunikation spelar allt större roll.

Decentraliserat beslutsfattande gör samhället mer robust och anpassligt. Ett fritt samhälle är grunden för ett starkt samhälle. Fria medborgare som får ta ansvar över sina egna liv ger samhället motståndskraft. Det ökar tilliten mellan

människorna och vår förmåga att hantera hot och kriser. Men det gör också att samhället reagerar snabbare och bättre i en föränderlig omvärld. Det gäller i synnerhet ekonomin, men också bredare i samhället.

Starka självständiga institutioner och en pluralism av samhällssfärer ger en viktig maktbalans i samhället. Självständiga sfärer som media, akademin och kulturen är viktiga motvikter när staten och politiken drar åt fel håll.

Förståelsen av att samhället består av olika sfärer innebär också en insikt om att dessa styrs efter olika principer och logiker. Marknaden har sin beslutslogik, men det har också politiken, juridiken, byråkratin, kulturen, civilsamhället och akademin. På samma sätt som en politisering av ekonomin inte är önskvärd eller möjlig, så är inte marknadslogiken självklar för forskningens sanningssträvanden eller i kulturlivets sökande efter det sköna eller autentiska.

I ett fritt samhälle har dessa olika sfärer självständighet och integritet. Vi måste alltid se upp med att politikens ambitioner – också med de bästa motiv – går för långt och beskär denna självständighet. Om något kan göras lika bra eller bättre av någon annan än det offentliga, då ska det heller inte utföras av det offentliga.

Fria medier och ett fritt kulturliv är fundament i ett pluralistiskt samhälle. Våra grundlagar ska ge ett oavvisligt skydd för religions-, tanke-, åsikts-, yttrande- och pressfrihet. Kultur- och mediepolitik måste alltid bedrivas med insikt om att offentlig finansiering och politiska ambitioner utgör en risk. Målet ska vara självständiga institutioner som i sin verksamhet står fria från stat och politik.

Statens roll i ett starkt samhälle

I ett fritt och civiliserat samhälle är statens roll tydlig, men begränsad. Samhällets styrka och motståndskraft vilar på medborgarnas ansvar och förmåga, men också på en stat som fullt ut fyller den funktion som bara staten kan fylla.

politikens mål är därför inte en stark stat, utan ett starkt samhälle. Det kräver i sin tur en stat som gör det den ska och gör det bra.

Samhällets grundläggande trygghet – manifesterad i ett robust totalförsvar, ett starkt rättsväsende och en fungerande fysisk, ekonomisk och social infrastruktur – är ett oavvisligt statligt ansvar.

Politikens kärnuppgift är att garantera att dessa samhällsfunktioner upprätthålls. Det är också grunden för politikens förtroende och integritet. En stat som inte levererar på det samhällskontrakt som medborgarna känner sig del av, kommer att förlora i förtroende och tillit.

I ett fritt samhälle är staten stark där den måste vara stark och den agerar med opartiskhet och integritet. Den är lag-

styrd, professionell och underkastad konstitutionell, politisk och medial granskning. Den prioriterar sitt grunduppdrag och agerar med försiktighet på andra områden.

Politiken har en viktig uppgift att prioritera och välja bort, men också att vara tydlig mot medborgarna: Försvar, polis och rättsväsende; sjukvården och omsorgen; skolan och utbildningssystemet; samt ansvar för de svaga och utsatta kommer först. Allt detta måste fungera. Så länge det inte gör det, så kan inte annat få gå före.

Politiken har en roll att spela på nästan alla samhällsområden. Som väktare av det fria samhällets institutioner, genom rättvisa regler och ibland även med offentlig finansiering. Så är det i dag och så kommer det att vara även i framtiden. Men det är något annat än en politik som är helt dominerande, eller som gör anspråk på att styra det som i grunden styrs bäst av medborgarna själva. All politik måste bedrivas med insikten om att den riskerar att undergräva individens frihet och samhällets inneboende utvecklingskraft.

En stat som sträcker ut långtgående ambitioner över alla samhällsområden kommer aldrig att vara stark där den verkligen behövs. En stor stat leder till ett svagare samhälle.

En demokratisk rättsstat

I ett fritt och öppet samhälle styrs politiken av folkets vilja, samtidigt som det råder maktbalans mellan statens institutioner och mellan staten och samhället i övrigt. Sverige ska vara en demokratisk rättsstat.

Medborgarna ska utse sina politiska representanter i fria och hemliga val. Vi ska ha ett parlamentariskt styrelseskick där regeringen är beroende av stöd i riksdagen, och där oberoende domstolar garanterar grundlagskravet om att all offentlig makt ska utövas under lagarna.

Alla som utövar offentlig makt, och ytterst våra domstolar, ska garantera att grundlagarnas skydd för individens fri- och rättigheter efterlevs. Majoriteten får aldrig göra vad den vill mot minoriteten.

Vår demokrati bygger på vår förmåga att slå vakt om grundlagarna, medborgarnas fri- och rättigheter, verklig maktdelning och våra domstolars oberoende. Skyddet av dessa värden, som är demokratins grundvalar, behöver stärkas. Den personliga integriteten ska värnas, såväl från intrång i privatlivets helgd som från de kränkningar som våld och andra brott kan utgöra. Frihet och trygghet går hand i hand.

All offentlig maktutövning ska vara lagstyrd och vägledas av principer om likabehandling och förutsebarhet. Makt ska inte utövas godtyckligt, eller på ett sätt som diskriminerar. Den konstitutionella monarkin har tjänat Sverige väl och utgör en enande kraft bortom partipolitikens tillfälliga svängningar.

Det politiska systemet ska bygga på att beslut fattas på lägsta effektiva nivå och tillåta att olika regioner och kommuner väljer olika vägar utifrån sina förutsättningar och sina invånares vilja.

Den svenska demokratin och vår rättsstat vilar på nationalstaten. Moderaterna värdesätter den kontinuitet som Sverige som nation representerar. Svensk kultur och svensk historia förenar människor över generationerna, men är också en viktig brygga in i det svenska samhället. Att förneka det är att bortse från nationalstatens viktiga sociala, kulturella och politiska betydelse. Nationalstaten Sverige utgör också grunden för vårt styrelseskick. Den svenska staten är inte och ska inte vara baserad på etnicitet. Däremot vilar den på geografiska gränser, konstitutionella och politiska traditioner, kulturell samhörighet och ett medborgarskap som innebär både rättigheter och skyldigheter.

Att upprätthålla den svenska statens integritet – territoriellt och institutionellt – är politikens allra mest grundläggande uppgift. Statens hårda kärna får aldrig vara förhandlingsbar. I Sverige gäller svensk lag och den gäller i alla delar av vårt land, lika för alla. Den svenska lagen upprätthålls av ett statligt våldsmonopol.

Inom våra gränser är det rättsväsendet och i förlängningen våldsmonopolets uppgift att upprätthålla lag och ordning,

bekämpa brott och under lagarna se till att kriminella också straffas. Sverige ska ha ett rättsväsende präglat av rättssäkerhet, med en effektiv, välbemannad och rätt utrustad polis, med ett åklagarväsende som snabbt och effektivt kan väcka åtal mot misstänkta brottslingar, med en advokatkår som tillvaratar den misstänktes rätt och med ett oberoende domstolsväsende som har förmågan att döma rättssäkert.

Brottsoffrens perspektiv är viktigt i kriminalpolitiken. När straffen inte motsvarar brottets allvar riskerar det att undergräva förtroendet för rättsstaten. Grova brott ska leda till stränga straff och kännbara skadestånd. Rättssystemet, skolan och socialtjänsten ska inskärpa den enskildes ansvar för sina handlingar redan från unga år. Kriminalvårdens uppgift är att verkställa de straff som utdöms, men också att ge kriminella en möjlighet att ta sig tillbaka in i samhällsgemenskapen. Rättsväsendet fyller också en viktig roll för det civila samhället. För att lösa tvister, upprätthålla kontrakt, och för att säkerställa rättigheterna för barn och andra som inte kan tillvarata sina egna intressen.

Tryggheten i Sverige förutsätter också ett starkt civilförsvar och en god krisberedskap. Detta bygger till del på statens förmåga men även på medborgarnas ansvarstagande och egna beredskap att möta olika typer av kriser.

Sverige ska ha ett starkt försvar och förmåga att freda våra gränser mot angripare. Vi bygger vår säkerhet tillsammans med andra – genom nordiska, europeiska och transatlantiska samarbeten. Sverige ska vara fullvärdig medlem i såväl EU som Nato. Men grunden i vår försvarsförmåga måste vara svensk, inte minst för att vi ska kunna bidra till säkerheten i vårt närområde. Sverige måste kunna hålla gränsen.

Det är också kontrollen över våra gränser som gör det möjligt för oss att föra en politik där vi är öppna mot omvärlden. Det är grunden för vår handel, men också för svenska medborgares möjligheter att röra sig i världen. Det är för att vi kan kontrollera våra egna gränser som ett svenskt pass släpper in svenska medborgare i andra länder, Sverige kan vara del av EU:s fria rörlighet och svenska företag kan handla i världen. Öppenhet är inte samma sak som gränslöshet.

Sverige ska ha ett levande politiskt liv, där människors samhällsengagemang kan komma till uttryck på lokal, nationell och europeisk nivå. En stark demokrati bygger på informerade och kunniga medborgare, människor som är villiga att engagera sig politiskt, att avsätta tid och kraft för förtroendeuppdrag och att delta i en vital och ärlig samhällsdebatt. Ett fritt samhälle har nolltolerans mot alla typer av hot och våld, inte minst när detta riktas mot förtroendevalda, våra demokratiska processer och vår rättsordning.

Sverige är format av ett kristet socialt och kulturellt arv som sträcker sig mycket långt tillbaka. Staten och politiken ska vara sekulär, men utan denna förståelse av vår historia förstår vi heller inte en framtid där andra religiösa och kulturella arv möter eller krockar med vårt.

Ansvar för framtiden – miljö, natur och klimat

Vår miljö utgör grunden för vår existens och för vår framtid. Människan förvaltar naturen. Vi har ett individuellt och gemensamt ansvar för att det vi gör ger kommande generationer likvärdiga eller bättre förutsättningar än de vi har i dag. Vår livsmiljö, den biologiska mångfalden och klimatet på vår planet är existentiella frågor och vårt ansvar är oavvisligt.

Den enskilda äganderätten är central i förvaltarskapstanken och historisk erfarenhet visar att människans förmåga till långsiktigt ansvarstagande gynnas av att äganderätten är stark.

För oss som bor i Sverige är naturen ofta nära och en viktig del av vårt kulturarv. Den bestämmer inte bara våra levnadsbetingelser i form av luft och vatten, djur och grödor. Den utgör också en källa till välstånd med värdefulla skogar och bördig åkermark. Den ger tillgång till ett rikt friluftsliv i en varierad natur med skogar, fjäll, forsar, hedar, skärgårdar,

sjöar och öppna hav. Vår natur ger oss värdefulla möjligheter till jakt och fiske, med stor betydelse för livsvillkoren i stora delar av vårt land.

Sveriges välstånd har i hög grad byggt på våra rika naturtillgångar, inklusive ett långsiktigt hållbart jord- och skogsbruk. En ansvarsfull förvaltning av naturen är ett åtagande som sträcker sig över generationerna. Förutsättningarna för svenskt jord- och skogsbruk ska vara goda. Våra rika mineraltillgångar ska även fortsättningsvis kunna utvinnas på ett ansvarsfullt och långsiktigt hållbart sätt.

Människan måste vara miljöpolitikens utgångspunkt. Det är vi människor som med våra värderingar och vår kunskap tillmäter vår natur och allt annat levande ett värde. Ur det växer vårt ansvar.

Vårt förvaltaransvar är ett ansvar mot kommande generationer, och de problem som vi står inför kräver mänsklig handling och tankeförmåga: innovationer, hushållning och kloka politiska beslut.

Människan kan och får därför aldrig heller ställas i motsats till naturen. Det är bara vi människor som har möjlighet att ta ansvar för vår planet. Men det ansvaret måste tas med hänsyn till människan och aldrig utifrån föreställningen att människan är något främmande för naturen och miljön.

Under de senaste decennierna har politiskt ansvarstagande i kombination med teknisk och ekonomisk utveckling visat att vi kan göra vår livsmiljö renare och mer motståndskraftig. Tidigare utrotningshotade arter har kunnat söka sig tillbaka

till gamla bo- och häckningsplatser. Stora miljöproblem som försurning och uttunnat ozonskikt har kunnat vändas mot lösningar. Det är viktiga lärdomar och det visar också vägen framåt.

Samtidigt kvarstår stora miljöproblem: Världshaven förorenas av plast och kemikalier, Östersjön är hårt drabbad av övergödning, utfiskning slår mot en levande havsmiljö och den biologiska mångfalden är hotad på många områden.

Klimatförändringarna är ett hot mot vår framtid, de beror på människan och måste också lösas av människan. Det måste ställas krav på företag och enskilda, men också på klok politik. Klimatpolitiken ska vara tydlig och effektiv. Den kan kombinera skatter, förbud och regleringar och den ska inte väja för krav på individuella uppoffringar för att vi ska kunna ta vårt gemensamma ansvar. Men det ställer också mycket höga krav på effektivitet och precision i den förda politiken. En god klimatpolitik respekterar de institutioner som det goda samhället vilar på: demokratin, rättsstaten och äganderätten. Lösningen på klimathotet ligger i att få mänsklig utvecklingskraft och innovation att arbeta för minskade utsläpp.

Klimatet känner inga nationsgränser och Sverige ska vara drivande för internationella lösningar som möter utmaningen på global nivå. Vi ska vara ett föregångsland, med en politik som på ett effektivt sätt minskar utsläppen och som kan förenas med ett växande välstånd. Bara så kan vi långsiktigt lösa klimatfrågan och samtidigt vara ett föredöme för andra länder. Klimatpolitiken får aldrig reduceras till dyrbar symbolpolitik eller snäv klimatnationalism. Det är dåligt ledarskap.

Moderaterna tror på framsteget och att människan har förmågan att lösa de problem vi står inför. Teknisk utveckling och god hushållning kommer att vara avgörande på miljöområdet. Svenska företag är i framkant för nya gröna innovationer, och en god klimatpolitik utgår ifrån och tar vara på den förändringskraft som finns i ett fritt näringsliv.

Vetenskap och fakta ska vara ledande i klimat- och miljöpolitiken. Det gäller i förståelsen för naturens processer, men också för vad som är fungerande åtgärder. Den symboliska och kontraproduktiva miljöpolitiken och förnekelsen av miljöproblemen är samma andas barn. Alla former av kunskapsförnekande är ett hot mot en fungerande och långsiktigt hållbar miljöpolitik och därmed mot vår miljö.

Det råder ingen motsättning mellan ett fritt samhälle, en god miljö och ansvar för klimatet. Tvärtom har frihet, äganderätt, rättsstat och marknadsekonomi varit förutsättningar för framsteg även på detta område. Historien talar sitt tydliga språk. Mänsklighetens värsta skador på naturen har skett i auktoritära samhällen där den enskilda människans uppfattningar och önskemål tillmätts inget eller ringa värde. Så är det fortfarande. Liten hänsyn till individen innebär oftast ingen hänsyn till miljö- och klimat. Det är i demokratier och i internationella samarbeten som lokala och globala miljöproblem kunnat hanteras och de är därför avgörande för en god miljö även i framtiden.

Ett samhälle öppet mot omvärlden

En reglerad invandring är en förutsättning för att vi ska ha kontroll över våra gränser. För Moderaterna är det självklart att Sverige har ett ansvar när människor tvingas fly från krig och förtryck. Detta ansvar är särskilt stort i vårt närområde och oavvisligt i relation till våra grannländer. Vi ska ta vår del av ansvaret för människor som far illa i en trasig värld, men samtidigt klara av att ta det fulla ansvaret för hur det sedan går i vårt land.

Sverige kommer även i framtiden vara ett land dit människor söker sig. Invandring är både önskvärt och nödvändigt eftersom vi är en del av en globaliserad värld. Invandringen ska vara reglerad, men den ska också vara ändamålsenlig. Den ska utgå från våra förutsättningar att ge människor på flykt skydd och möjlighet att bygga sig ett nytt liv här. Sverige ska vara ett land dit man vill söka sig för att arbeta, driva företag och därmed bidra till vårt samhälles utveckling.

De som i olika omgångar invandrat till Sverige har varit med och byggt vårt land och vårt välstånd. Sveriges befolkning består av människor med bakgrund i olika delar av världen och integrationen av stora grupper har historiskt varit framgångsrik. Sverige ska vara ett inkluderande samhälle och en gemenskap där den som fått tillstånd att stanna här ska vara välkommen.

Samtidigt är det uppenbart att integrationen har fungerat mycket dåligt under de senaste decennierna, vilket skapat ett utanförskap som både blivit allt mer etnifierat och geografiskt koncentrerat. Sverige står inför betydande problem då stora grupper invandrare under lång tid aldrig på allvar blivit en del av det svenska samhället, och när det i närtid tillkommit stora grupper nyanlända som nu ska bli del av vårt samhälle.

Vår öppenhet mot omvärlden ska alltid bygga på ordnade processer och på att vi har kontroll över våra egna gränser. Varje politik för frihet och rörlighet bygger på det. Vägen in i Sverige – från första dagen i landet till medborgarskapet – ska präglas av kravet och ambitionen att bli en del av vårt samhälle. Det offentliga ansvaret är att driva en politik som främjar integration, men också i insikten att integration inte är en dubbelriktad process. Den som kommer hit har en möjlighet och en skyldighet att bli del av vårt samhälle.

Att kräva anpassning och integration i det svenska samhället handlar inte om att kräva att människor ska överge sitt ursprung. Det är fullt möjligt att både vara integrerad i det svenska samhället och känna sig som svensk, men samtidigt också identifiera sig med en annan kultur. Det får aldrig vara

statens uppgift att stöpa alla medborgare i en och samma form. Men vägen in i det svenska samhället ställer samtidigt tydliga krav.

Med det svenska medborgarskapet följer rättigheter och skyldigheter, ett svenskt pass, rätten att rösta och den svenska statens skydd. Det har ett högt värde och ska inte kunna nås lättvindigt.

Det ska finnas tydliga krav på nödvändiga kunskaper i det svenska språket och på samhällsorientering för att bli svensk medborgare. Det är också viktigt med tydliga krav på ett hederligt levnadssätt. Medborgarskapet ska vara sista steget på en resa för att bli integrerad i vårt samhälle. Tröskeln ska vara hög, men möjlig att ta sig över för alla som anstränger sig

På samma sätt ska vägen in i det svenska välfärdssystemet bygga på kvalificering och vara stegvis. Det underlättar integrationen, men bygger också på ett ansvar gentemot de som i dag är del av välfärden.

Med det svenska medborgarskapet följer rättigheter och skyldigheter.

En fri ekonomi – en stark äganderätt

Sverige har under de senaste hundrafemtio åren upplevt en enastående ekonomisk utveckling. Vi har tagit oss från fattigdom till välstånd och vi har gjort det genom hårt arbete, uppfinningsrikedom, entreprenörskap och växande möjligheter att handla med omvärlden. Sverige tillhör de länder i världen som dragit störst nytta av internationell handel och globalisering.

Grunden för Sveriges välstånd är en marknadsekonomi baserad på enskilt ägande och avtalsfrihet. Det är den fria ekonomins institutioner som möjliggör det risktagande som är grunden i allt företagande och entreprenörskap. Ekonomi är hushållande med resurser, men också en process där individer och företag söker sig framåt under osäkerhet. Människor som tar risk är det ekonomiska framåtskridandets motor. Risktagande ska därför belönas. Därför att det är rättvist, men också för att utan belöning förtvinar risktagandet och därmed utvecklingen.

Men den fria ekonomin har större värden än de rent ekonomiska. En dynamisk marknadsekonomi skapar varje dag möjligheter för människor att förverkliga sina drömmar – som entreprenörer, genom att välja yrke eller kanske en helt ny väg i livet. Företagsamhet och entreprenörskap är oundgängliga tillgångar för ett gott samhälle med utvecklingskraft. Marknadsekonomin främjar hushållning, ansvar, kreativitet och långsiktighet.

Vår historia rymmer också ekonomiska kriser och tider av stagnation. Där sårbarhet inte sällan handlat om politiska beslut som undergrävt förutsättningarna för företagande och produktivt arbete. Alltför höga skatter och en överreglerad ekonomi har hämmat tillväxt och jobbskapande och ibland drivit ekonomin in i kris. Från tid till annan har den enskilda äganderätten ifrågasatts och varit föremål för attack från också starka politiska krafter i vårt land.

Statens roll i ekonomin är att värna dess grundläggande institutioner, skydda penningvärdet, främja konkurrensen och underlätta för handel och internationalisering. Det globala konkurrenstrycket kommer fortsätta att öka och det kommer att ställas växande krav på näringslivets förmåga till förnyelse och innovation. Det behöver vara den ekonomiska politikens utgångspunkt.

Statens finanser ska vara starka. Skatterna ska vara låga, effektiva och aldrig avkräva medborgarna mer än nödvändigt. Offentligt slöseri i alla former ska bekämpas. Respekten för skattebetalarnas pengar ska vara en ledstjärna i både statens finanspolitik och i den kommunala ekonomin.

Den enskilda äganderättens betydelse sträcker sig långt bortom näringslivets och produktionens områden. Möjligheten att ha kontroll över sin egen ekonomi är en av de viktigaste grunderna för människors frihet och trygghet. Detta förutsätter bland annat låga skatter. Enskilt ägande – inte minst av den egna bostaden – är ett viktigt verktyg för att bryta vanmakt och social utsatthet. Med ägande följer förvaltande, omvårdnad och långsiktighet. Värden som alla har en grundläggande betydelse för samhället. Det är grunden för välstånd och utveckling, men också för andra centrala värden i ett fritt samhälle.

Äganderätt och marknadsekonomi är även en förutsättning för demokrati. Ingenstans där de har avskaffats har demokratin levt vidare. Där äganderätten undergrävs, där undergrävs alltid friheten. Det enskilda ägandet sprider makten och gör människor mer delaktiga i samhället.

Äganderätten och näringsfriheten ska ha ett starkt skydd i våra grundlagar. Äganderättens konkreta innehåll begränsas inte sällan av lagar och regler. Politiken har ett ansvar att säkerställa att livsmiljö och andra centrala värden bevaras och skyddas, men principen att den som äger också ska ha rätt att använda sitt ägande efter eget huvud ska vara vägledande. Det gäller inte minst inom skogs- och lantbruket.

Stat och kommun ska endast i undantagsfall få ta över enskildas egendom och om det motiveras av synnerliga starka skäl och angelägna allmänna intressen. Ersättningen ska vara marknadsmässig. Stat och kommun får aldrig agera lättvindigt mot enskildas ägande.

Där äganderätten undergrävs, där undergrävs alltid friheten.

Arbetet är välfärdens kärna

Individens förmåga att försörja sig själv är såväl självbestämmandets som välfärdens kärna. Grunden för all välfärdspolitik är produktivt arbete. Det gäller för den enskilde, men också för samhället.

Arbetet är inte livets mening, men för de allra flesta ger det innehåll, sammanhang och gemenskap. Att stängas ute från arbetet kan vara en personlig tragedi – med stora negativa konsekvenser för den enskilde och för samhället. När fler arbetar och när fler kan tänka sig att arbeta mer, blir skatteintäkterna högre och fokus på statens uppgift tydligare. Det gör det möjligt att sänka skatterna och stärka samhällskontraktet. Den som har arbetsförmåga har därför också ett ansvar att försörja sig själv och sin familj efter den förmågan.

Att få ett arbete är för de allra flesta vägen att bryta utanförskap och bli del av det svenska samhället. Framgångsrik integration kan ta många vägar, men arbetet är nästan alltid en avgörande del av vägen in i Sverige.

Skatter och bidragssystem ska utgå från arbetslinjen. Det ska alltid löna sig att arbeta och det ska alltid löna sig bättre att

arbeta än att få försörjning från bidrags- och transfereringssystem. Arbetsmarknaden befinner sig i ständig förändring och kraven på individen kommer inte att bli mindre. I en allt mer kunskapsberoende ekonomi kommer vi alla behöva fortbilda oss under arbetslivets gång. I en snabb omvandling riskerar avstånden för dem som befinner sig i utanförskapet att öka. För många kommer det att vara både nödvändigt och önskvärt att byta yrkesbana mitt i livet.

Huvudansvaret ligger först och främst på individen. Att vara anställningsbar och att utveckla sin egen kompetens under hela livet kan ingen annan lösa åt oss. Men det behövs en politik som underlättar och stödjer våra ansträngningar. Ett växande näringsliv, en fungerande arbetsmarknad och en bra skola för alla är grunden för all välfärdspolitik. Politik för arbete förutsätter en politik för jobbskapande, företagande och konkurrenskraft. Politiken ska vara inriktad på att ta vara på den arbetsförmåga som varje enskild person har och bidra till att så många som möjligt kan vara anställningsbara.

Det ska alltid löna sig att arbeta.

Utbildning för kunskap och självbestämmande

Kunskapsinnehållet i ekonomin ökar för varje år. Våra möjligheter att verka i arbetslivet beror i allt högre grad på vår egen kompetens och förmåga att ta in ny kunskap. Vår konkurrenskraft som nation beror i sin tur på näringslivets förmåga att rekrytera, utveckla och behålla denna kompetens, inom och utanför vårt lands gränser.

Utbildningssystemet kommer i varje steg att vara en viktig motor i denna utveckling – från förskolan till spetsforskningen. Sverige ska vara en kunskapsnation i världsklass. Det kräver resurser, men det kräver också en ekonomi och en arbetsmarknad som ger utväxling på de investeringar som görs av såväl enskilda som av det offentliga. Det ska löna sig att investera i kunskap i vårt land.

Både teoretisk och praktisk kunskap är viktigt i samhället. Sverige ska ha ett utbildningssystem och en arbetsmarknad där det lönar sig att investera i det egna kunnandet över hela livet. Det gäller för både akademiska kunskaper och yrkeskunnande.

Världsledande utbildning och forskning är en avgörande del av konkurrenskraften i en allt mer kunskapsintensiv ekonomi. I den globala kunskapsekonomin kommer kraven på kvalitet i högre utbildning att skärpas ytterligare. Sveriges roll som kunskapsnation förutsätter att våra universitet och högskolor håller internationell hög klass. Kvalitet och internationell konkurrenskraft ska vara styrande för den högre utbildningen.

Men utbildningssystemet är också fundamentet i vårt välfärdssystem. Sverige ska vara ett land där alla barn har tillgång till en skola som rustar dem med de kunskaper som krävs för framtidens samhälle. Ingen annan institution har en större långsiktig utjämnande effekt vad gäller livschanser än en skola som betonar kunskaper och tar vara på varje barns vilja till lärande. Det är viktigt i dag och det kommer att vara avgörande i morgon. Ingen välfärdspolitik kan fullt ut kompensera det som går förlorat i varje enskilt skolmisslyckande. Sverige ska vara ett land präglat av social rörlighet och skolan spelar en helt avgörande roll för möjligheterna att bryta ett utanförskap som går från en generation till nästa.

Den svenska skolan ska ställa tydliga kunskapskrav och fokusera på elevernas utveckling. Det förutsätter en trygg skolmiljö präglad av ordning och reda. Ingen skola kan ersätta föräldrarnas ansvar eller fungera utan elevernas engagemang. Skolan har dock en fostrande uppgift och ska bidra till att eleverna blir starka och självständiga samhällsmedborgare. Men dessa uppgifter vilar först och främst på skolans förmåga att klara sitt huvuduppdrag att förmedla kunskap. Misslyckas man där, så kommer inte heller annat att fungera.

Sverige ska ha starka och självständiga lärosäten, fredade från tillfälliga politiska trender och klåfingrighet. Högre utbildning ska präglas av kvalitet samt höga krav och förväntningar på studenter och forskare. Den ska genomsyras av den akademiska frihetens på en gång allvarsamma och lustfyllda sanningssökande, inte av den politiska konformitetens rädsla. Svenska universitet och högskolor ska inte förtvina i skuggan av identitetspolitikens kollektivisering av människan och tanken.

Vi har forskning i världsklass och ska fortsätta att ha det. Det behövs nära och livskraftiga samarbeten mellan akademi och näringsliv för att landvinningar ska spridas och kommersialiseras. Men vi ska också ha en stark och bred grundforskning, vars syfte är att vidga vår förståelse för naturen, samhället och människan.

Tillgång till god utbildning är inte bara viktig för den enskilde. Samhällets framsteg bygger på enskilda människors förkovran, och en hög utbildningsnivå i samhället bidrar till dess sammanhållning.

Det svenska utbildningssystemet ska präglas av mångfald och valfrihet. Möjligheten att välja skola är viktig för elever och föräldrar, men också för skolans kvalitet och utveckling. Staten har en avgörande uppgift att först och främst fastställa och följa upp tydliga kunskapskrav. Skolor som inte fungerar – oavsett huvudman – ska stängas.

Ett ansvar för alla

I ett gott samhälle är varje människa fri att välja väg i livet och har ett personligt ansvar för dessa val. Men hon är också garanterad att inte lämnas åt sitt öde. Det ska alltid finnas en väg tillbaka för den som misslyckats eller drabbats av olycka. Vi har ett ansvar för våra medmänniskor som tar sig uttryck i det civila samhällets små och stora gemenskaper, men också i en offentlig välfärd som skyddar dem som är utsatta och som hela tiden syftar till att hjälpa människor tillbaka till arbete och självförsörjning.

Utöver en gemensam finansiering av välfärdens kärna av vård, omsorg och ett kunskapsinriktat utbildningssystem, så har staten ett ansvar för att hjälpa den som faller igenom och inte klarar sig själv. För den som av fysiska eller psykiska skäl inte kan arbeta har staten ett ansvar. Alla har rätt till ett värdigt och drägligt liv.

Samhällets viktigaste investering för framtiden är barns utveckling. Men ansvaret för och omtanken om våra barn kan aldrig överlåtas på det offentliga, utan ligger framförallt på oss som föräldrar. Med undantag för de fall föräldraskap fallerar och barnen far illa. Barnomsorgen ska präglas av trygghet och kvalitet, men också utgöra en förberedelse för skolan. Det gäller inte minst barn som saknar svensktalande föräldrar eller på annat sätt tillgång till det svenska språket.

Äldre har en självklar rätt till en trygg och värdig ålderdom som utgår från den enskildes egna förutsättningar och önskemål. Medborgarna ska kunna förvänta sig tillgång till vård när de så behöver. Köer till välfärdstjänster är ett misslyckande och uttryck för såväl misshushållning som bristande respekt för människors behov.

Svensk sjukvård ska präglas av kvalitet, tillgänglighet och valfrihet. När den inte klarar att möta medborgarnas krav är det inte ett uttryck för orimliga förväntningar, utan en oförmåga att utvecklas i takt med samhället i övrigt.

Men inte ens en sjukvård i världsklass kan ersätta det egna engagemanget i sin egen hälsa. Vi har alla ett ansvar för att förebygga de välfärdssjukdomar som tynger sjukvården, och vi har också ett ansvar för varandra. Arbetet med den psykiska ohälsan – inte minst bland unga – handlar om en vård och omsorg som fungerar, men också om ett samhälle där vi ser och bryr oss om varandra.

Den offentliga välfärden får aldrig vara kravlös. Med den kommer en förväntan om ömsesidighet som förutsätter att vi efter bästa förmåga tar eget ansvar för vårt egna och våra närmastes välbefinnande. Mycket av en fungerande välfärd måste bygga på ett medskapande mellan medborgarna och det offentliga. Utan denna ömsesidighet riskerar den offentliga välfärden inte bara att förlora sin legitimitet utan också att bli ekonomiskt och socialt ohållbar.

Tilliten till den offentliga välfärden sviktar när välfärdsstaten har blivit allt större men samtidigt allt tunnare. Uppdraget har utsträckts långt utanför välfärdens grundläggande uppdrag,

som i sin tur därför har blivit lidande. Det som varit tänkt att värna tryggheten vid sjukdom och när man blir äldre, eller utgöra stödet för återgången till arbetsmarknaden, trängs undan av andra åtaganden. Inget hotar välfärden mer än ett samhälle som tappar i ekonomisk växtkraft eller som tvingas försörja ett växande antal som inte arbetar. Arbetslinjen är grunden i välfärdspolitiken.

Ett långsiktigt hot mot den svenska välfärden är föreställningen om att den befinner sig i ett ständigt pågående skede av utbyggnad. Att skyddsnätet ska omfatta allt mer och bli allt mer finmaskigt, att det offentligas makt hela tiden ska öka och dess ansvar bli mer heltäckande. Den föreställningen är inte bara orealistisk, den urholkar framförallt välfärdens kärnuppdrag.

För Moderaterna är valfrihet en central del av den svenska välfärdsmodellen. Viktiga beslut ska kunna fattas av den enskilde själv. En mångfald av aktörer är också en förutsättning för förnyelse och innovation. Vård och omsorg kommer befinna sig i stark tekniskt och demografiskt driven omvandling under kommande decennier. Ett monolitiskt centralstyrt välfärdssystem kommer stå illa rustat för att möta den utvecklingen.

Vi står inför välfärdsutmaningar av en sådan dignitet att det vore ansvarslöst att möta utvecklingen med övertygelsen att politiska enhetslösningar kommer möta framtidens krav. Ska vi ha offentlig tjänsteverksamhet som utvecklas, så kommer vi behöva mer valfrihet, mångfald och innovationsförmåga, inte mindre.

Ska resurserna till välfärden även i framtiden motsvara medborgarnas förväntningar kan dessa inte begränsas till vad som är möjligt att uppbära i skatteintäkter eller vad det offentliga kan erbjuda. Alla samhällets sektorer måste tillåtas vara delaktiga i bygget och finansieringen av framtidens välfärd. Också här behöver vi en större mångfald. Fler måste få investera i välfärden.

Vårt mål är ett välfärdssamhälle som ger oss större trygghet än en aldrig så omfattande välfärdsstat. I detta är både den enskildes och statens ansvar tydligt och osvikligt. Ett tryggt välfärdssamhälle kombinerar offentligt och privat i såväl utförande som finansiering. Det innehåller såväl grundtrygghet som inslag av skydd mot inkomstbortfall och präglas i större utsträckning än i dag av försäkringsmässighet. Ett fungerande och värdigt välfärdssamhälle bygger på vår förmåga att ta ansvar för oss själva och för våra närstående, men också på att det finns ett tydligt politiskt ansvar för allas trygghet.

För Moderaterna är valfrihet en central del av den svenska välfärdsmodellen.

Sverige i världen

Sverige är en av världens äldsta nationalstater, men vi är också del av en större europeisk och internationell gemenskap. Det är nationalstaten som är fundamentet på vilket många av vårt samhälles viktigaste institutioner vilar: rättsstaten, demokratin och medborgarskapet. Från den grunden har vi steg för steg engagerat Sverige i olika internationella sammanhang. Det var länge sedan som politiken bara var nationell. I dag är den i allra högsta grad europeisk och i frågor som klimatet och den internationella handeln är den allt mer global.

Sverige ska fortsätta att tillsammans med likasinnade nationer bygga de politiska, ekonomiska och militära samarbeten som värnar de värden som vi delar med andra. EU-samarbetet är kärnan i Sveriges ekonomiska och politiska internationella engagemang och Moderaterna förespråkar ett starkt och fördjupat samarbete mellan suveräna europeiska nationer. Genom FN-systemet är vi del av den folkrätt som värnar vår suveränitet och självbestämmande som stat, men också av det regelbaserade systemet för handel och de samarbeten som söker globala lösningar på globala problem som till exempel en pandemi.

Svensk utrikespolitik ska värna svenska intressen. Hur och var i världen det bäst sker kan variera från tid till annan, men vårt engagemang i EU är en avgörande del. EU måste vara starkt för att Sverige ska ha en stark röst i världen.

Men EU ska aldrig utvecklas på medlemsstaternas bekostnad. Det som varje enskild medlemsstat kan ansvara för ska även varje medlemsstat ta ansvar för. Legitimiteten i samarbetet bygger i lika delar på effektiviteten i de gemensamma besluten som i respekten för medlemsstaternas suveränitet i egna angelägenheter.

Den ödesgemenskap som vi delar med våra europeiska grannländer är inte bara grunden för vårt medlemskap i EU. Det bör även vara ett skäl till ett större och starkare engagemang i det europeiska samarbetets utveckling och framtid. Vårt inflytande i unionen är en konsekvens av vårt engagemang för och förmåga att samarbeta och bygga allianser med likasinnade.

Relationen till våra nordiska och baltiska grannländer har en särställning. Vi delar både värderingar och säkerhetspolitiska utmaningar, något vi borde finna gemenskap och styrka i. Sveriges relationer till våra grannländer ska stärkas. Det gäller bilateralt för att säkra förutsättningarna för handel och rörlighet över gränserna, men också i de samarbetsorganisationer där vi tillsammans löser gemensamma problem. Det är också här vi kan forma en starkare gemensam röst i europeiska och internationella sammanhang.

Sverige ska vara en stark röst för frihet, demokrati och mänskliga rättigheter i världen. Vårt land ska ha förmågan

att stå emot andra länders aggressiva maktspråk. Stora auktoritära länder ska inte kunna spela ut enskilda små västerländska demokratier mot varandra. För att vi ska kunna lita på andras solidaritet så ska de kunna lita på vår. Tillsammans är vi starka.

Sverige behöver intensifiera det militära samarbetet i Europa och över Atlanten. Vi ska vara en fullvärdig medlem i Nato och bygga vår militära säkerhet tillsammans med likasinnade. Det stärker vårt försvars hårda kärna, samtidigt som vår förmåga att bidra till säkerhet och stabilitet i vårt närområde ökar.

Under de senaste decennierna har hundratals miljoner människor lyfts från fattigdom till relativt välstånd. Det visar att verklig utveckling är möjlig och att den bygger mer än något annat på marknadsekonomi och handel. Det gäller inte bara fattiga länder utan är även en förutsättning för vårt välstånd.

Svensk biståndspolitik ska vara inriktad på humanitärt bistånd, demokrati, rättsstat och ekonomisk utveckling genom stärkande av marknadsekonomins institutioner. Moderaternas mål är att biståndspolitiken – utanför vårt ansvar att bistå vid katastrofer - över tid och med framgångsrik fattigdomsbekämpning ska bli överflödig.

Det lärande samhället

Det mänskliga framsteget handlar mer än något annat om lärande. Om att vårt samhälle har förmågan att tillvarata nya erfarenheter, pröva nya vägar, lyckas och misslyckas. Det är ingen spikrak process och utvecklingen är inte självklar. Framsteget får inte tas för givet.

Ett alltmer komplext samhälle ställer allt högre krav på just lärande. Det gäller oss som individer, det gäller vår ekonomi och det gäller politiken och offentlig verksamhet. Att förstå utvecklingen samt skapa och ta till sig ny kunskap är grunden för individens trygghet, företagens konkurrenskraft och politikens effektivitet.

Vår övertygelse är att ett samhälles lärande i en allt mer komplicerad värld framförallt kommer kräva frihet. Originalitet och innovation uppstår inte i politiska system som inte accepterar avvikelse eller där tankens frihet begränsas.

Frihet och mångfald är därför viktigt och kommer att bli viktigare. Också för samhällets motståndskraft och robusthet. I en allt mer komplex värld är det decentraliserat beslutsfattande och nyttjandet av individers förmågor som ger styrka, inte centralisering och likformighet.

Moderaternas Sverige är ett lärande samhälle där de institutioner som främjar människors frihet, kreativitet och ansvarstagande skyddas och utvecklas. Det är grunden för vårt välstånd, för meningsfulla och produktiva arbeten, och för vårt intellektuella, kulturella och akademiska framåtskridande. Det fria samhällets institutioner utgör grunden för trygghet och samhällelig fred.

Framtidens samhälle kommer att i ännu högre grad än i dag vara ett kunskapssamhälle. Talang och kapital kommer söka sig till de delar av världen som kan frigöra mänsklig kunskap och kreativitet. Globala maktbalanser kommer att påverkas av hur olika ekonomiska och politiska system klarar denna uppgift.

Vår ekonomi bygger på förmågan att utveckla och omsätta kunskapens landvinningar. Möjligheterna på arbetsmarknaden kommer att bestämmas av våra kunskaper och hur vi som individer klarar det livslånga lärandet. Utanförskapet kommer att påverkas av hur den enskilde tar till sig och omsätter kunskap, men också av hur politiken möjliggör det.

Lärande är det enda sättet att möta samhällets och omvärldens tilltagande komplexitet och allt snabbare förändring. Det är en förutsättning för anpassning till det föränderliga och vårt bästa sätt att leva med och bemästra osäkerhet.

Det lärande samhället präglas av frihet, öppenhet och mångfald. På samma sätt som marknaden bygger på företagens konkurrens, så präglas det lärande samhället av en idéernas konkurrens.

Det förutsätter friheten för den enskilde att bilda och pröva nya idéer. Friheten att lyckas och misslyckas. Det kräver en mångfald av perspektiv, alternativ och lösningar. En fri handel som sprider goda idéer och innovationer.

Men i ett sådant samhälle präglas även politiken, staten och det offentliga av lärande. Det kräver en pragmatisk reformvilja och en förmåga att se samhällsproblem för vad de är. Det behövs en mångfald av olika lösningar som kan mätas mot varandra.

Strävan efter att bli ett lärande samhälle ställer även krav på hur Moderaterna arbetar och hur vi utvecklar vår politik. Att vi i ljuset av ny kunskap ständigt är redo att vårda, utvärdera och ompröva våra lösningar på samhällsproblem. Att vi lär av historien, utan att fastna i nostalgi. Att vi ständigt prövar våra idéer mot såväl vetenskap som verklighet. Att vi slår vakt om en intern kultur som präglas av frimodighet, mångfald och tolerans.

Det hållbara löftet

När det gamla löftet sviktar och inte infrias vill vi moderater formulera ett nytt. Ett löfte om en samhällsutveckling präglad av frihet som är trygg, värdig och hållbar. Som går att uppfylla och som måste uppfyllas.

Det är löftet om frihet och ansvar; om en politik som tror på individens förmåga och rätt att själv bestämma över sitt liv, men som också ställer ett tydligt krav på att hon ska göra det. Där självbestämmande kommer genom egenmakt och rätten att fatta livets viktiga beslut. Där medborgarna tillåts vara vuxna att bära ansvaret för sig själva, för sina närmaste och för vårt samhälle.

Det är löftet om trygghet; om en stat som klarar sitt uppdrag. Där både våra gränser och våra gator är trygga. Där rättsstatens principer gäller och där människor kan känna sig trygga till liv och egendom. Där samhället har den beredskap och styrka som krävs för att klara stora samhällskriser.

Det är löftet om jämlikhet; om ett samhälle med självständiga och starka medborgare. Där jämställda kvinnor och män formar sina liv efter eget huvud och egna drömmar. Där det viktiga inte är vad du heter eller varifrån du kommer, utan vad du gör och vart du är på väg.

Det är löftet om hållbarhet; om en ren livsmiljö och där mänskligheten har en framtid. Där politiken bygger på vetenskap och beprövad politisk erfarenhet. Där lösningarna finns i en innovativ och effektiv marknadsekonomi, men också i kloka politiska åtgärder och alltid i internationellt samarbete.

Det är löftet om internationell öppenhet; om ett Sverige som fortsätter söka sig ut i världen. Där företagande, idéer och nyfikenhet gör Sverige till en del av något större. Där vi är en pådrivande medlem i Europeiska Unionen, en del av Nato och ett internationellt föredöme vad gäller politik, miljö, ekonomi och kultur.

Det är löftet om fri företagsamhet; om en ekonomi som växer genom innovationskraft, entreprenörskap och arbete. Där svenska företag håller högsta globala klass och där det hela tiden skapas nya och bättre jobb.

Det är löftet om klassresor; om ett utbildningssystem som betonar kunskap och ansvar. Där varje skolstart är början på en resa framåt och uppåt i livet. Där våra universitet och högskolor levererar utbildning och forskning i världsklass. Och där tanken är fri och den kritiska debatten öppen och levande.

Det är löftet om välfärd; om ett välfärdsåtagande som levererar där det verkligen måste. Där sjukvården är både tillgänglig och i världsklass. Där pensioner och ålderdom är tryggad.
Det är löftet om arbetslinjen; om en fungerande arbetsmarknad där den som kan försörjer sig själv. Där grunden för den enskildes välfärd är att vara anställningsbar och självförsörjande.

Det är löftet om en ansvarsfull invandring och integration; om ett land där ett ja är ett ja, men ett nej också alltid är ett nej. Där migrationspolitiken anpassas efter vår integrationsförmåga och där alla som kommit hit förväntas göra rätt för sig och bli en del av vårt samhälle.

Det är löftet om ett samhälle som är starkt och där samhället också är större än staten; om en politik som främjar lärandets, kreativitetens och ansvarets institutioner. Där insikten om samhällets komplexitet ger respekt för att olika samhällssfärer måste tillåtas att utvecklas på olika sätt.

Det är inte ett löfte om att politiken kan lösa alla problem. Men det är ett löfte om att politiken ska lösa de problem som bara politiken kan och därför måste lösa.

Det är det nya löftet. Det är det moderata löftet.

Detta idéprogram antogs vid Moderaternas arbetsstämma i Helsingborg den 21-24 oktober 2021

Med stöd från Arvid Lindmans 60-årsfond